

PROF. DR. FRANTIŠEK JORDÁN

(21. 10. 1921—2. 6. 1979)

Vse prežgodaj, v 57. letu starosti, je 2. junija 1979 nenadoma umrl František Jordán, češki zgodovinar, profesor na univerzi v Brnu, ki ga je življenjska pot kot človeka in znanstvenika povezala s Slovenci. Rodil se je 21. oktobra 1921 v Polešovicah blizu Uherskega Hradišta na Moravskem. Ko je napravil maturo, je njegova domovina že ječala pod peto nacističnega okupatorja. Univerze so bile zaprte. Nekaj časa je delal v neki tovarni pohištva, potem pa je bil, kot večina češke mladine letnikov 1920—1926, mobiliziran na prisilno delo za rajh. Poslali so ga v tovarno Böhler v Kapfenbergu na Zgornjem Štajerskem, kjer so, kakor piše v svojih spominih, »živeli in trpeli v delovnih taboriščih tisoči tujih delavcev: Čehi, Rusi, Ukrajinci, Poljaki, Litovci, Jugoslovani, Italijani, Grki, Francozi, Nizozemci, Belgijci in drugi.« Jordán in še trije Čehi so prek slovenskih delavcev v Kapfenbergu našli zvezo s partizani v okolici Maribora in so se 31. avgusta 1944 s ponarejenimi potrdili odpeljali z vlakom do postaje Cirknica pred Mariborom ter odtod odšli v partizane. Jordán je bil najprej v Lackovem odredu, potem v Tomšičevi brigadi, nazadnje pa v Dolenjskem odredu. Bil je na Kozjaku, na Pohorju, na Paškem Kozjaku, na Dobrovljah, v Zasavskih hribih in je doživel konec vojne v smartnem pri Litiji in v Litiji. 2. junija 1945 se je iz Ljubljane odpeljal nazaj v domovino. Kot zaključno misel je napisal v svojih spominih: »Moje bivanje med slovenskimi partizani se je končalo. Bilo je sicer kratko, toda nenavadno napeto in v več smereh odločilno za vse moje življenje. Terjalo je napor vseh telesnih in duševnih sil, bilo je trda šola življenja in boja; izoblikovalo je moj občanski in politični profil, v osnovi usmerjen že z dogodki krog Münchna 1938 in s fašistično okupacijo, ter položilo temelj za trajno zanimanje za Slovenijo in živ odnos do Jugoslavije sploh.«

Jeseni 1945 je začel Jordán v Brnu študirati zgodovino in češki jezik. Leta 1950 je diplomiral, 1953 je s študijo o Čehih in Hrvatih v 16. in v prvi polovici 17. stoletja dosegel naslov doktorja filozofije, 1962 z delom (izšlo v knjigi 1965) o problemih razkola delavskega gibanja v čeških deželah na zmerne in radikale v osemdesetih letih prejšnjega stoletja naslov kandidata zgodovinskih znanosti, 1964 se je habilitiral za novejšo češkoslovaško zgodovino. Že med študijem je bil pomožni asistent, leto dni po diplomii je postal pravi asistent in je še kot asistent začel predavati, 1965. leta je postal docent, 1972 profesor — vse na filozofski fakulteti univerze Jana Evangelista Purkyne v Brnu. Tu je bil predstojnik katedre za zgodovino in arhivistiko. Ne kaže naštevati funkcij, ki jih je opravljal na fakulteti ter v domačih organizacijah in mednarodnih povezavah češkoslovaških zgodovinarjev.

V svojem znanstvenem delu se je František Jordán ukvarjal z različnimi obdobji in problemi, skoraj pri vseh pa se je ukvarjal tudi z jugoslovanskimi narodi. Najdlje nazaj je segel v razpravah o Čehih in Hrvatih v turških vojnah 16. stoletja (Sborník prací filosofické fakulty brněnské university C 1961) ter o Hrvatih v čeških deželah v času češke vstaje in tridesetletne vojne (prav tam 1953). Glavno njegovo področje dela je bilo prav gotovo devetnajsto stoletje, njegovo zanimanje je veljalo narodnostnim bojem v čeških deželah od predmarčne dobe do prve svetovne vojne, še zlasti pa delavskemu gibanju. Posebej je raziskoval razvoj na Moravskem. Tako je pisal med drugim o mladi češki preporoditeljski generaciji na Moravskem in šturoveih v predmarčni dobi (zbornik L'udovit Štúr, Bratislava 1956). O delavskem gibanju govori vrsta razprav, zlasti pa že omenjena knjiga o razkolu v osemdesetih letih. V Macúrkovem zborniku (Otázky dejin střední a východní Evropy — Europae centralis atque orientalis studia historica 1, 1971) je objavil Jordán obsežno pregledno razpravo o stikih med Čehi in Slovenci v 19. in v začetku 20. stoletja (Češi a Slovinci v 19. a na začátku 20. století, str. 263—292), ki je poleg opisa v velikem delu Češi a Jihoslované v minulosti (Praha 1975) glavna študija te vrste v zadnjem času.

Posebej se je ukvarjal Jordán z zgodovino mesta Brna in univerze, ki je na njej študiral in učil. V obsežnem kolektivnem delu o zgodovini mesta (Dejiny mesta Brna 2, 1973) je opisal dobo od srede 19. stoletja do prve svetovne vojne, univerzni zgodovini (Dejiny university v Brne, 1969) pa je bil urednik ter pisec prvega dela, predzgodovine univerze. Ob tem je obdelal tudi gibanje za ustanovitve druge češke univerze, kot sam pravi, zanimivo, a doslej malo znano poglavje v zgodovini modernega češkega šolstva in politike. To gibanje, ki je hotelo pridobi-

biti poleg Karlove univerze v Pragi Čehom še drugo univerzo, ki naj bi bila na Moravskem, se je začelo s študentskim shodom v Kromerizu 9. septembra 1889. V začetku 20. stoletja se je v določeni meri povezal z našim gibanjem, ki je zahtevalo ustanovitev slovenske univerze. Uspeha sicer pred propadom habsburške monarhije ni bilo: univerza v Brnu in univerza v Ljubljani sta bili ustanovljeni 1919. »Ceprav sta bili obe univerzi ustanovljeni že neodvisno druga od druge, vendar je bila njuna ustanovitev vsaj delno pripravljena s skupnim bojem in prizadevanjem češke in slovenske javnosti pred prvo svetovno vojno«, je zapisal Jordán v posebnem članku o tem skupnem prizadevanju, ki je izšel v slovenščini v Kroniki leta 1970 (Skupno prizadevanje za ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani in češke univerze v Brnu, str. 1—10).

Zanimanje za jugoslovansko in slovensko zgodovino je kazal František Jordán tudi s tem, da je objavljajal daljša in krajša knjižna poročila in ocene naših del. Posebej pa ni pozabil na svoje partizanske čase. Opisal jih je v časopisu Historie a vojenství leta 1966. V slovenskem prevodu je izšla skrajšana prva tretjina teh spominov avgusta 1964 v mariborskem Večeru, dopolnjena in izpopolnjena celota pa v Borcu leta 1975 (Med slovenskimi partizani, str. 307—336). Življenjepis avtorja je napisal Janko Liška, ki je spomine tudi prevedel.

František Jordán je še večkrat po vojni obiskal Slovenijo. Vabilo ga je znano delo v knjižnicah in arhivih, vabili so ga kraji, ki jih je prehodil kot partizan, vabili so ga znanci in prijatelji, ki se je z njimi seznanil v partizanih ali pozneje.

Vasilij Melik